

Martisorul. Marturii si sensuri arhaice

Obiceiul Martisorului intermediaza, prin mijloace rituale, trecerea de la iarna spre (prima)vara.

Pana la mijlocul secolului al XX-lea, sarbatoarea cunoscuta acum sub numele de **Martisor** era numita in uzul popular al satelor din Moldova mai frecvent Mart, dar si Marte, pastrand apropierea fonetica de numele zeului roman Marte, de la care isi trage numele si luna martie. Perioada dintre 1 si 9 (12) martie este cunoscuta la romani sub denumirea de Zilele Babei Dochia sau Zilele Babelor. Pe vremuri, unele dintre aceste zile erau „specializate”. Astfel, pe 1 martie se tine Baba de primavara sau Baba semanatului, pe 2 martie era Baba de vara sau Baba muncii de vara, in vreme ce ziua de 3 martie era consacrata prin traditie Babei de toamna sau a culesului. Se credea ca asa cum vor fi cele trei zile asa urmau sa fie si cele trei anotimpuri. Alteori, primele patru zile inchipuiau toate cele patru anotimpuri.

Potrivit etnologilor, ziua de 1 martie avea valoare de omen, ca ziua de Craciun si ca cea de Anul Nou: „Cand ajungeam la intai mart se chema ca asta-i Odochia, Baba Odochia. Dimineata ne sculam si incepem 12 lucruri, ca la Crasiun” (informatie de teren din Republica Moldova culeasa de Varvara Buzila). Ziua Babei Dochia trebuia neaparat sa fie tinuta, prin unele locuri numai torsul fiind permis. Prin alte parti era strict interzisa si aceasta treaba de teama ca nu cumva „peste vara puii sa se inece in treuca”. Unele femei credeau ca fierband bostan alb si dandu-l de pomana de sufletul Dochiei mai puteau munci si altceva. Fetele mari care nu-si

doreau soacre rele se sileau din rasputeri sa nu munceasca deloc pe 1 martie. Oricum, motivatia celor care nu lucau in aceasta zi era aceea ca altfel Baba Dochia s-ar fi maniat si mai tare, scuturandu-si cojoacele vreme de noua (sau 12) zile la rand!

O alta componenta importanta a zilei de 1 martie privea practicile de purificare. In Moldova, ca si in intreg spatiul romanesc, impreuna cu derularea actiunilor rituale, oamenii recurgeau si la puterea cuvintului. Obligativ, o anume fraza era rostita in aceasta zi pretutindeni. Despre ea amintea si parintele Simion Florea Marian la sfarsitul veacului al XIX-lea: „Ca sa nu te manance purecii, la 1 martie infigi un cutit in mijlocul pragului, spunand de trei ori: <<Mart in casa, purecii afara!>>”

In traditia romaneasca martisorul apare format dintr-un fir, din doua sau chiar din trei fire. Numarul diferit de fire nu este esential. Pana si un singur fir de lana, cu rol de **martisor** sau de simbol apotropaic, are deja in sine potentia unui simbol. El repeta la scara mica ideea de funie, un motiv simbolic la care gandirea simbolica recurge mereu pentru ca are o mare capacitate de a opera cu ajutorul

instrumentarului simbolic si are ca rol izolarea sacrului de profan. Firele rasucite ale martisorului reprezinta incercarea de a influenta magic unitatea contrariilor calendaristice: lumina-intuneric, caldura-frig, iarna-vara, fertilitate-sterilitate. Rostul lui era ca prin impletirea celor doua fire, vazute ca forte universale, sa impace contradictiile, asigurand bunul mers al lumii. Snurul este un simbol stravechi al generarii si regenerarii continue a vietii.

Traditional, martisorul era daruit mai ales copiilor si fetelor. Exista atestari, mai ales pentru zona Olteniei, care arata ca martisorul era purtat numai de catre fetele mari, care, foarte interesant, il purtau ascuns in san. Se pare ca pe vremuri, in mai toate zonele tarii, martisorul a fost purtat si de catre flacai (pus de catre fetele mari; insa, mai intotdeauna, schimbul era reciproc), barbati si femei maritate, ba chiar si de catre batrani si batrane.

In ultimele secole, martisorul a fost purtat de fetele mari si nevestele tinere pentru a fi sanatoase si curate ca argintul, albe si rumene ca florile si pentru a nu le parli Soarele de primavara, crezandu-se ca „Cine poarta martisoare, / Nu mai e parlit de soare!” Insa, altadata, martisorul era pus in locuri sensibile ale corpului, la baieti acestea fiind incheieturile mainilor si ale picioarelor, iar la fetite si la fetele mari in special gatul. Flacaii il purtau la caciula sau la palarie, iar batranii la haina sau la mana.

La copii, obiceiul cerea ca martisorul sa fie pus de catre mame inainte de rasaritul soarelui sau macar o data cu inrosirea lui. Pana la cel de-al doilea razboi mondial, la 1 martie, toti copiii, cand ieseau prima data afara, trebuiau sa poarte martisoare: „La Intai Mart de dimineata tare, pana a iesi soarele, rasusei doua ate, una rosie si alta alba, apoi legai un snur de aista la gat si la amandoua mainile. Erai legat in trei locuri”

Originea acestei sarbatori ar fi, dupa unii etnologi, romana, iar dupa altii traco-daca. Intalnita numai in sud-estul Europei si in Italia, sarbatoarea are ca punct de plecare stravechi practici rituale, facand parte dintr-un scenariu amplu si complex care urmarea innoirea anului primavara, la nasterea si moartea simbolica a Babei Dochia, intruchipare a Marii Zeite a Pamantului.

De la Anca Silvia Buzatu